

TRANSFORMATĪVA PIEEJA ILGTSPĒJĪGĀM CILVĒKA-ŪDEŅU ATTIECĪBĀM

Ūdeņu kultūras

11-Febr-2026 | Starp-projektu sadarbības grupas sanāksme ūdeņu jomas pētniecībā, Rīgā

UNIVERSITY
OF LATVIA

Par Water Cultures projektu

<https://watercultures.lu.lv>

 projekts Water Cultures

Projekta fokuss: cilvēka-ūdeņu attiecības Latvijā un kā tās veido:

- ainavas
- prakses
- nozīmes
- politikas un ikdienas rīcības

Hidrosociālā perspektīva: ūdeņi kā nozīmju un attiecību tīkls

Ūdens nav tikai fizisks resurss, bet sociāls, kultūras, politisks, tehnoloģisks un ikdienas pieredzes elements

Projekta dalībnieki:

EZTF – Ivo Vinogradovs, Karīna Ješkina, Kristīne Krumberga, Edijs Breijers, Anita Zariņa

ESZF – Kārlis Lakševics

HZF – Anne Sauka, Artis Svece

Projekta ilgums: 2024-2026

- **Hidrosociālā perspektīva**

/ Ūdeņi tiek skatīti kā:

- resurss un infrastruktūra
- sociāla un kultūras nozīme
- ikdienas prakse
- pārvaldības un politikas objekts /

- **Bebru pārveidotās ainavas** – aģence, ekoloģiskās zināšanas un apsaimniekošanas prakses
- **Idejas par upi un naratīvi par ūdeņiem** – tīrība, ekoloģija, plūstamība, ētiskie aspekti
- **Ūdeņi kā infrastruktūras objekti** – dažādu sektoru intereses, regulācijas prakses un upju pārveides vēsture
- **Laivošana kā prakse** – ķermeniska un afektīva pieredze, cilvēka-ūdens mijiedarbība, vairāk-nekā-cilvēka perspektīvas elementi
- **Ūdeņi folklorā un mitoloģijā** – simboliskās nozīmes, pirts prakses
- **Ūdeņi un rūpes par ekosistēmām nākotnē** – piemēram, dambju nojaukšana (Bejas piemērs), atjaunošanas iniciatīvas, dažādu rūpju režīmu sadursmes

Upe kā infrastruktūra – Bolupes piemērs

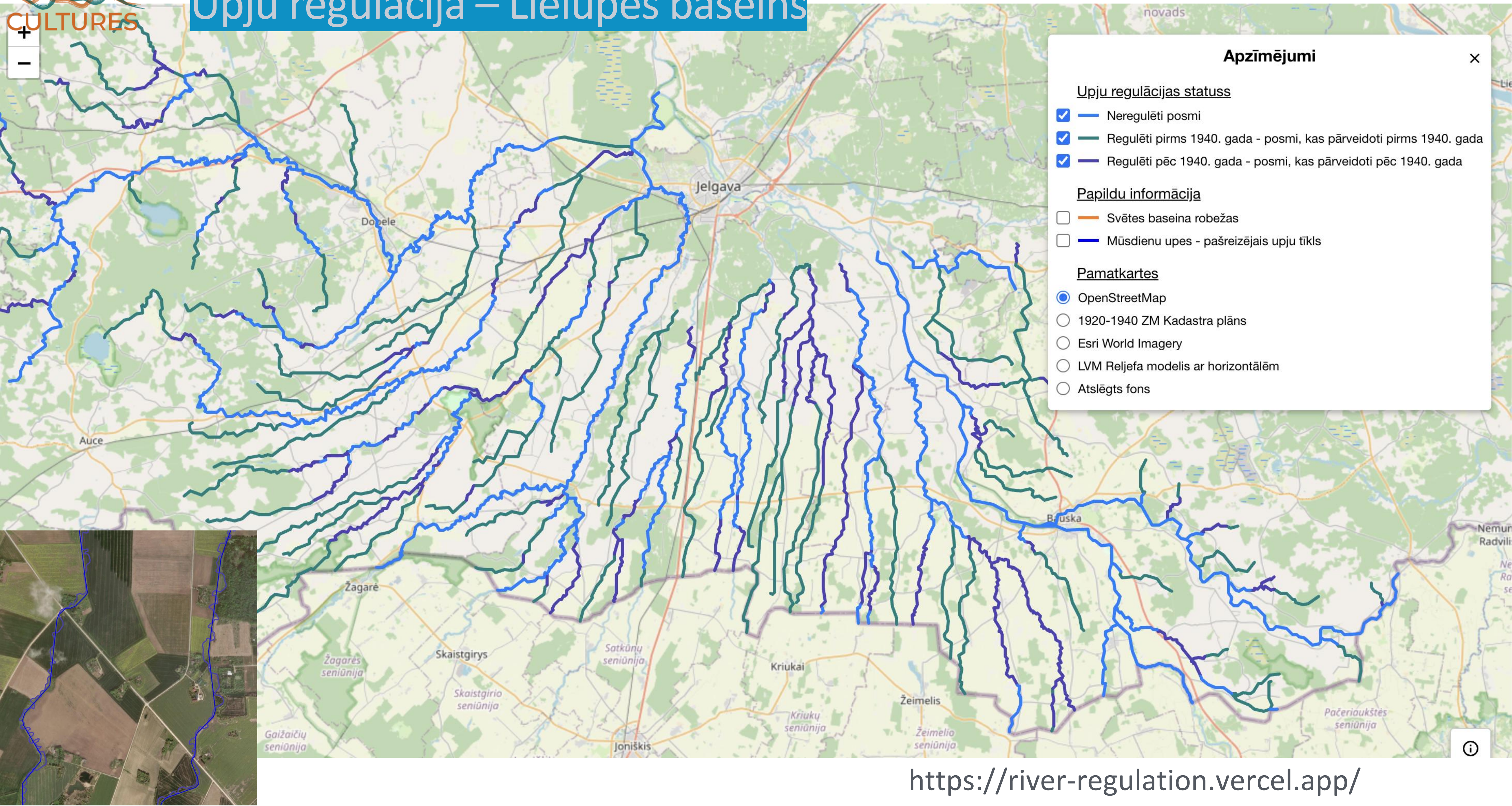
- Bolupes gadījums parāda, ka upe nav tikai ekosistēma vai tehniska ūdens novades sistēma, bet arī infrastruktūra ar konkurējošām nozīmēm.
- Plūdu risku mazināšana, meliorācija un ekonomiskā efektivitāte sastopas ar bioloģiskās daudzveidības, ūdens kvalitātes un ekoloģiskās noturības mērķiem.
- Šis piemērs ilustrē, kā dažādas “upes iztēles” veido atšķirīgas pārvaldības prakses.

Bolupes konkurējošās socio-hidroloģiskās noturības iztēles

(Dewulf et al 2019; De Jong et al 2024)

	Moderna tirgus vadīta noturība	Ekomodernā noturība
Upe-kā-infrastruktūra	Upes kā inženiertehniskas ūdensteces produktīvismam (lauksaimniecība, mežsaimniecība)	Upes kā pārvaldāmas ekosistēmas bioloģiskajai daudzveidībai
Optimālās upes epistēma	Ātri plūstoša, padziļināta, viendabīga gultne ar izņemtū veģetāciju, kas atbalsta plantācijas	Dinamiska sistēma ar izcilu ūdens kvalitāti, biotops, pašattīršanās kapacitāte
Plūdu uztvere	Apdraudējums tirgus efektivitātei un apbūvei	Labi attīrīšanai un palienes pļavu atjaunošanai
Mērogs	Pieguļošās teritorijas, Latvija	Viss baseins, apdraudētās aizsargājamās sugas, ES
Politikas atsauce un temporālā orientācija	Meliorācijas likums, Atveseļošanās un noturības mehānisms	ES Bioloģiskās daudzveidības 2030, Ūdens struktūrdirektīva, "Do no harm" princips

Upju regulācija – Lielupes baseins

Bebru veidotie ūdeņi

Vēsturiskā reintrodukcijas un ekoloģisko zināšanu veidošanas perspektīva
Šodienas apsaimniekošanas prakses

Bebru dambji un veidotie ūdeņi nav tikai ekoloģisks fenomens, bet vietas, kur sastopas:

- ūdeņu pārvaldība
- ekoloģiskās zināšanas
- priekšstatī par “dabisku” un “kārtīgu” vidi
- ētiski lēmumi par līdzāspastāvēšanu vai izslēgšanu

Ekspertu aptauja:

1. Ainavas veidošanas nozīme, konflikti, līdzāspastāvēšana
2. Dominējošie skatījumi uz bebbiem: ekoloģiskais, ekonomiskais, ainaviskais/estētiskais, apsaimniekošana (kontrolē, rūpes)
3. Kur bebbi iederas (ainavas un situatīvie apstākļi)
4. Risinājumu preferences

Water Cultures – sadarbības jautājumi ar citiem ūdeņu projektiem

Uztvere un pieņemamība

- Kā dažādas sabiedrības grupas uztver DBR, upju atjaunošanu, bebrus, mitrājus? Kur parādās pretestība vai atbalsts, ko, piem., modelēšana viena pati nevar prognozēt?

Konfliktu kartēšana

- Kur dabas atjaunošana saduras ar zemes lietojumu, infrastruktūru, īpašumtiesībām? Kādi ir tipiskie “karstie punkti” starp ekoloģiju (un dabas aizsardzību) un apsaimniekošanu?

Lēmumu pieņemšana un politikas instrumenti

- Kā eksperti un institūcijas definē “labu upi”, “kārtību”, “riskus”? Kā politikas rīki tiek interpretēti praksē, ne tikai dokumentos?

Datu interpretācija un komunikācija

- Kā biofiziskie dati tiek tulkoti sabiedrībai? Kā izvairīties no situācijām, kur “labs ekoloģiskais stāvoklis” sabiedrībā tiek uztverts kā “nekārtība”?